

59 הגמרא מבררת מהי סברת רב חסדא: אָמַר לִיהּ - שאל רַמִּי בַר חַמַּא
60 את רב חסדא, מַאי שְׁנַא - מזה ההבדל בין רוב למיעוט, הרי טעמו
61 של דבר מדוע ימתין עד אשר רובא - רוב השומעים יסיימו לענות,
62 משום דאִתְּתֵי - שעדיין לא בְּלִיא בְּרַבָּה - לא נסתיימה אמירת
63 הברכה עד שיסיימו לענות, אם כן מִיעוּטָא נְמִי - מטעם זה גם כאשר
64 נשאר מיעוט שלא סיימו, לֹא בְּלִיא - עדיין לא הסתיימה אמירת
65 הברכה. אָמַר לִיהּ - השיב לו רב חסדא, שְׂאֵי אֹמְרָא, כָּל הַעוֹנָה
66 אָמֵן ומאריך בענייתו יוֹתֵר מְדַאי אֵינֵי אֵלָא טוּעָה, והאמן של
67 המיעוט המאריך אינה מן הברכה ואין צריך להמתין להם.
68 הגמרא מביאה כמה הלכות בעניית אמן: תָּנוּ רַבִּנָּן, אֵין עוֹנִין, לֹא
69 אָמֵן הַטּוּפָה - שקורא את האלף בניקוד שו"א ו-אָמֵן, במקום
70 בקמ"ץ ו-אָמֵן. שאמן בניקוד שו"א אינה מילה בלשון הקודש, ואין
71 לה שום משמעות. וְלֹא עוֹנִים אָמֵן הַטּוּפָה - שמחסר קריאת הנו"ן,
72 שאינו מוציאה בפה שתואה ניכרת ונשמע אָמֵן. וְלֹא אָמֵן יוֹתֵמָה -
73 שאינו יודע על איזה ברכה ענה, וכגון ששמע אחרים שעונים אמן
74 וענה אחריהם, וכיון שאינו יודע על מה עונה הרי היא כיתומה שאין
75 לה אב. וְלֹא יוֹרוֹק בְּרַבָּה מְפִיזוּ - והמברך ברכה, לא יוציאה מפיו
76 במהירות בלא כוונה, שנראה שאינו מברך ברצון והיא לטורח עליו
77 כמשא כבד, אלא יברך במתינות ובכוונה שלמה.
78 כֵּן עוֹנֵי אֹמְרָא, כָּל הַעוֹנָה אָמֵן יוֹתֵמָה, וְהֵיוּ יוֹתוּמִים. וכל
79 העונה אמן הַטּוּפָה, יתְחַפְּפוּ יָמִינוּ. וכל העונה אמן הַטּוּפָה, יתְקַפְּפוּ
80 יָמִינוּ. וְכָל הַמְּאִירָה קצת בְּאָמֵן, כדי שיעור שיוכל לומר אל מלך
81 נאמן, מְאִירֵינוּ לֹא יָמִינוּ וְשִׁנּוּתָיו טבובה, ובלבד שלא יאריך יותר
82 מדאי וכדלעיל.
83 הגמרא חזרת לדיני זימון: רַב וְשְׂמוּאֵל הוּוּ יוֹתְבֵי בְּסַעוּדָתָא - ישבו
84 בסעודה, כשאחזו בגמר הסעודה אָתָּא רַב שִׁמְיָא בַר חֵיטָא והתיישב
85 שם לסעוד, הָוה קַמְסַרְהֵי וְאִכְלֵי - היה ממחר באכילתו, כדי לסיים
86 קודם שרב ושמואל יברכו. אָמַר לִיהּ רַב לרב שימי, מַה דַּעְתָּךְ -
87 מאיזה טעם הנך ממחר באכילה, לפי שאתה סבור לְאַצְטְרוּפֵי בְּהָרִין
88 - להצטרף אלינו כדי שיברך לזמן, אָנֵן אִכְלִינָא לָן - אנו כבר סיימנו
89 סעודתנו קודם שבאת, ואינך יכול להצטרף אלינו. אָמַר לִיהּ שְׂמוּאֵל
90 לרב, לא כן, אלא עדיין אנו בתוך הסעודה, שהרי אִלוּ מֵיתוּ ו-היו
91 מביאים לִי עכשיו לקינוח סעודה אֲרִיִּלְיָא - כמחין ופטריות,
92 וְגוֹלְיָא לְאַבָּא - ולרב היו מביאים גוזלות, מִי לֹא אִכְלִינָן - האם לא
93 היינו אוכלים אותם לקינוח, וכיון שלא הסחנו דעתנו לגמרי מלאכול
94 נחשב שעדיין לא נגמרה סעודתנו ויכול רב שימי להצטרף אלינו.
95 הגמרא מביאה הלכה נוספת בוימון: תְּלַמְדֵי דְרַב הוּוּ יוֹתְבֵי
96 בְּסַעוּדָתָא - ישבו בסעודה, ובטרם סיימו עָל ו-נכנסו רַב אֶהָא
97 והצטרף אליהם, אָמַר - אמרו תלמידי רב, אָתָּא נְבָרָא רַבָּא דְמִבְּרַךְ
98 לָן - עכשיו בא אדם גדול שיברך לנו ברכת המזון. אָמַר לְהוּו רב אחא
99 לתלמידי רב, מִי סְבָרִיתוּ - האם אתם סבורים שההלכה היא דְגָדוּל
100 שבחבורה מְבָרַךְ, אין הדבר כן, אלא עוֹקֵר שְׂפָסְפְּוּדָה - אחד מאלו
101 שהיו בתחילת הסעודה, הוא מְבָרַךְ. מַסְקְנָא הַגְמָרָא: וְהִלְבְּתָא גָדוּל
102 מְבָרַךְ אַף עַל גַּב דְּאֶתָּא לְבַסְפָּה - שהצטרף אליהם בסוף הסעודה.
103 שבכלל כבודו להוציא אחרים ידי חובתם, לפיכך מדיני דרך ארץ
104 לכבדו אף שבא בסוף.
105 הגמרא עוברת לביאור המשך דברי המשנה. לביאור מהלך הגמרא
106 נקדים את דיני תרומות ומעשרות וסדר הפרשתם: א. אחר הקצירה
107 והדיש והמירוח, מוציא מן התבואה חלק אחד מחמישים ונותנו
108 לכהן, והוא נקרא 'תרומה גדולה'. ב. לאחר מכן מפריש עשירית
109 מהנתר ונותנו ללוי, והוא נקרא 'מעשר ראשון'. ג. ולאחר הפרשת
110 מעשר ראשון מפריש שוב עשירית מהנתר והוא נקרא 'מעשר שני',
111 ומעלהו ואוכלו בירושלים, או שמחלוהו על כסף ובירושלים יקנה
112 בכסף מאכלים ויאכלם בקדושה. ד. הלוי צריך להפריש עשירית
113 מהמעשר שקיבל ולתיתו לכהן והוא נקרא 'תרומת מעשר'. ה. ה.
114 חכמינו זכרונום לברכה גזרו וחיבו לעשר את הנקנה מעמי הארצות
115 לפי שהם חשודים על המעשרות. והתבואה והפירות הנקנים מהם
116 קריים בלשון המשנה 'דמאי'.

1 וְלֹא בְּיָדֵים מוֹזְהוּמוֹת - בגמר הסעודה אין לכבד את הגדול ממנו
2 שיטול לפניו מים אחרונים.
3 הגמרא מספרת אודות הכיבוד בדרכים: רַבִּין וְאֶפְרַיִם הוּוּ קָא אֲזִילֵי
4 בְּאֹרְחָא - היו הולכים בדרך ורכובים על חמוריהם, קְרַמְיָה הַמְרִיָּה
5 דְרַבִּין לְרַבִּינָא - הקדים חמורו של רבין את חמורו של אביו, וְלֹא
6 אָמַר לִיהּ - רבין לאביו שהיה גדול ממנו, יוֹיִל מַר - ילך כבודו לפני.
7 הקפיד אביו ואמר, מְדַסְלִיק הָאֵי מְרַבְּנֵי מְפַעְרָבָא - מאז שחזר
8 תלמיד חכם זה מארץ ישראל לאחזר לשלמד שם מפני החכמים, גַּם לִיהּ
9 דַּעְתֵּיהּ - נעשתה דעתו גסה והחל להחשיב עצמו, ולכן לא היה
10 להקדימני. כִּי מְטָא לְפִתְחָא דְבֵי בְּנֵישְׁתָּא - כשהגיעו לפתח של בית
11 הכנסת, אָמַר לִיהּ - רבין לאביו, יַעֲלֵ מַר - יכנס כבודו ראשון. אָמַר
12 לִיהּ - אביו לרבין, וְעַד הַשְּׂתָא לֹא מַר אָנָּא - האם עד עכשיו לא
13 הייתי ראוי להקרא 'מר', וכלומר מדוע עד כה לא כבדת אותי. אָמַר
14 לִיהּ - השיב רבין לאביו, הֲכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין מְכַבְּרִין את
15 הגדול לומר לו היה לפני אֵלָא בְּפִתְחָה שִׁישׁ בַּהּ מוֹזְזָה, ועד עתה היינו
16 בדרך ומשום כך לא דקדקתי להקדים את כבודו.
17 הגמרא מבררת את דברי רבי יוחנן, ומקשה: נמצא לדבריו שדווקא
18 בפתח דְּאִיתָּהּ קָה - שיש בה מוֹזְזָה, אֵין ו-כן יש דין להקדים בו את
19 הגדול, אבל בפתח דְּלִיתָּהּ בַּהּ מוֹזְזָה, לֹא - אין צורך להקדים, וקשה,
20 אֵלָא מַעְתָּה בפתחי בית הכנסת ובית המדרש דְּלִיתָּהּ מוֹזְזָה -
21 שאין קובעים בהם מוזה מפני שאין דרים שם (וימא א), הֲכִי נְמִי דְּאֵין
22 מְכַבְּרִין - האם גם בפתחים אלו אין צורך לכבד, כלומר ואם כן למה
23 כיבד רבין את אביו כשהגיעו לפתח בית הכנסת. מתרצת הגמרא:
24 אֵלָא אֵימָא - אמור שכך אמר רבי יוחנן, אין מכבדין אלא בְּפִתְחָה
25 הָרְאִיו לְמוֹזְזָה, כלומר יש לכבד בכניסת כל פתחים, ובכללם פתחי
26 בית הכנסת ובית המדרש שפתוחים ראויים למוזה, אבל אין צורך
27 לכבד בדרכים או בפרצות שאינם פתח.
28 עוד ענייני מוסר ודרך ארץ הנוהגים בסעודה: אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרִיהּ
29 דְרַב שְׂמוּאֵל בַּר שִׁלְתָּ מְשֻׁמְיָה דְרַב, אֵין הַמְּסוּבִין היוצאים
30 בשמייעת הברכה מפי הברוצע רְשָׁאֵין לְאִכּוּל בְּלוּם מכרו של הברוצע
31 עַד שִׁימְעוּם הַבּוֹצֵעַ תחילה, שמכיון שכולם צריכים לטעום מכברו
32 אין זה מדרך הכבוד שיטעמו קודם שהוא עצמו טעם. יוֹתְבֵי - ישב רַב
33 סַפְרָא ושמע את דברי רב יהודה בשם רב, וְקָאֵמַר לֹא כן, אלא אין
34 המסובים רשאין לְטַעוּם אֵיתְמַר - נאמר מפי רב, ולא אין רשאין
35 לאכול. ומבארת הגמרא: מאחר שלמעשה אין הבדל בין הלשון
36 'לאכול' ללשון 'לטעום', לְמַאי נְפָקָא מִיָּנָה - לאיזה צורך תיקן רב
37 ספרא הלשון, אלא שְׁחִיבֵי אָרְם האומר שמועה בשם רבו, להקפיד
38 לְאִמַר את השמועה בְּלִשׁוֹן רַבּוֹ (ערוית פ"א מ"ג), ורב ספרא שמע מרב
39 שאמר לטעום.
40 עוד מהליכות דרך ארץ שבתוך הסעודה: תָּנוּ רַבִּנָּן, שְׁנַיִם שהיו
41 אוכלים מקערה אחת, מְמַתִּינִין זֶה לָזֶה פְּקַעְרָה - שכשהאחד מסלק
42 ידו מן הקערה כדי לשתות, מדרבי המוסר שיהא חבירו מפסיק
43 מלאכול עד שיגמור לשתות, אבל היו האוכלים שְׁלִשָּׁה, אֵין השנים
44 מְמַתִּינִין - בשביל היחיד, שאינו הגון ששנים יפסיקו בשביל אחד.
45 עוד שנינו בברייתא: בעל הבית הַבּוֹצֵעַ את הפת וואפילו כשיש
46 בסעודה גדול ממנו (כדלעיל מ"ג), הוּא פּוֹשֵׁט יָדוֹ בקערה תְּחִלָּה ללפת
47 בתוכה את פרוסת המוציא. וְאִם בָּא לְחִלּוֹק כְּבוֹד לְרַבּוֹ אוֹ לְמִי
48 שְׁגָדוּל הַיָּמִינוּ בחכמה הַרְשוּת בְּיָדוֹ.
49 מתי מתחיל המברך לפרוס הפת: רַבָּה בַר בַּר תָּנָה הָוה עֹסִיק לִיהּ
50 לְבְרִיָּה - השיא לבנו אשה בִּי רַב שְׂמוּאֵל בַּר רַב קַמְיָא, קָרִים
51 וְיוֹתְבֵי - הקדים רבה בר בר חנה לישב לשולחן, וְקַמְתֵּי לִיהּ לְבְרִיָּה
52 וְשֵׁנָה לבנו רבבה סעודה, ולפי שמנהגם היה שהחתן בוצע
53 בסעודה לכן בא ללמדו כיצד עליו לנהוג. וכך אמר לו, אֵין הַבּוֹצֵעַ
54 לרבים רְשָׁאֵי לְבָצוּעַ - לפרוס פרוסה מן הפת, עַד שִׁיבְלָה אָמֵן מִפִּי
55 הָעוֹנִים - שיסיימו כולם לענות אמן, לפי שעניית האמן היא חלק מן
56 הברכה, ואין לבצוע קודם סיום הברכה (לעיל לט.), רַב הַסְרָא אָמַר,
57 עד שיכלה אמן מִפִּי רוב הָעוֹנִים - די בכך שרוב העונים סיימו
58 לענות, ואם יש מיעוט שלא סיים אין צריך להמתין שייסימו.

26 הורמו כל המתנות וזו אכילת היתר, ומה צורך למשנה לאומר.
 27 מתרצת הגמרא: **לא צריכא** – לא הוצרכה המשנה לומר **אלא** באופן
 28 **שֶׁהִקְדִּימוּ** הלוי לכהן ונטל את ה'מעשר ראשון' מהתבואה בעוד
 29 שהיו גרעיניה **בַּשָּׂבָלִים** – קודם הדישה, והכהן עדיין לא נטל 'תרומה
 30 גדולה', ו**הַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ** הלוי מהמעשר רק **תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְלֹא**
 31 **הַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְדוֹלָה** (וזהו ששנינו 'שנטלה תרומתו', דהיינו
 32 'ש'תרומת מעשר' שלו ניטלה ולא ה'תרומה גדולה'). ו**כִּדְרַבִּי אֲבָהוּ**
 33 – וכאן השמיעה לנו המשנה את דינו של רבי אבהו שאמר
 34 שבהקדימו בשבילים נפטר הלוי מתרומה גדולה (כדלהלן) ולכן לא
 35 נחשב מעשר זה כטבל והאוכל מצטרף לזימון, **דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ**
 36 **אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁהִקְדִּימוּ** הלוי לכהן ונטלו
 37 מדישראל בעודו **בַּשָּׂבָלִים**, **פְּטוּר** הלוי מלתת **תְּרוּמָה גְדוֹלָה** לכהן,
 38 **שֶׁנֶּאֱמַר** (במדבר יח כו) **בְּצִיּוּי אֵל הַלְוִיִּים** לתת תרומת מעשר, **וְהִרְמוּתָם**
 39 **מִמֶּנּוּ** – מהמעשר ראשון שקיבלתם **תְּרוּמַת ה'**, ומה היא התרומה
 40 שתרימו, **מַעֲשֵׂר** – [עשירית] **מִן הַמַּעֲשֵׂר**, ודורשים דווקא **מַעֲשֵׂר מִן**
 41 **הַמַּעֲשֵׂר אֲמַרְתִּי לָךְ** שתרם ממנו, **וְלֹא תְּרוּמָה גְדוֹלָה וְתְּרוּמַת**
 42 **מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר** – שאף אם עדיין לא הורמה תרומה גדולה
 43 מהמעשר ראשון פטור הלוי מלהפרישו.
 44 **אָמַר לִיה רַב פֶּפְאָ לְאֲבִי** – שאל רב פפא את אביו על דברי רבי
 45 אבהו, **אִי הָכִי** – אם כן, שנלמד מכאן ש**אֲפִילוּ הִקְדִּימוּ** הלוי לכהן
 46 **בְּכָרִי** – לאחר שנעשה הדיש והמירוח **נָמִי** – גם אז שיפטר, ומדוע
 47 פטור רק בשהקדימו הלוי בשבילים. **אָמַר לִיה** – השיב לו אביו, **עֲלִידָךְ**
 48 **אָמַר קָרָא** – כדי שלא תאמר כן לימדה אותנו התורה בפסוק אחר,
 49 אף הוא בפרשת הלוויים לגבי תרומת מעשר,

1 שנינו במשנה: **אֲכַל דְּמָאֵי וכו'** – אכל פת העשויה מחטים שנקנו
 2 אצל עמי הארץ שגזרו חכמים על פירותיהם לחייבם במעשר, אף על
 3 פי שאכל לפני שעישר הרי זה מצטרף לזימון. מקשה הגמרא: כיצד
 4 מצטרף לזימון, **הָא לֹא הָוֵי לִיה** – הרי הפת אינה ראויה לו קודם
 5 שיעשר, וכשעבר על דברי חכמים ואכל, נמצא שברכת הזימון באה
 6 בעבירה. מתרצת הגמרא: **כִּיּוֹן דְּמָאֵי בְּעֵי מַפְקָר לְהוּ לְנִבְכִסְיָהּ וְהָוֵי**
 7 **עָנִי** – הואיל ואם רוצה הרי יכול להפקיר את כל ממונו ולהיות עני,
 8 **וְחָזִי לִיה** – ותהיה פת הדמאי ראויה לו, שכן חכמים התירו לעניים
 9 לאכול דמאי, לכן גם כעת שאינו עני נחשבת אצלו אכילת הפת
 10 כאכילת היתר ומצטרף לזימון.

11 מביאה הגמרא ראייה שחכמים התירו אכילת דמאי לעניים: **דְּתַנֵּן**
 12 (דמאי פ"ג מ"א), **מְאֻכְלִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמָאֵי** – מותר לתת לעני פירות
 13 דמאי מבלי לעשרם, שלא אסרו חכמים על העניים לאכול דמאי,
 14 שצריכים לחזר גם על פתו עמי הארץ, ולפיכך סמכו על כך שרוב
 15 עמי הארץ מעשרים (שבת כג). וכמו כן מאכילין **אֶת הָאֲכַסְנִיָּא דְּמָאֵי**
 16 – את חיילי המלך העוברים ממקום למקום, ומזונותיהן מוטלים על
 17 התושבים הדירים באותן מקומות שעוברים שם. **וְאָמַר רַב הוֹנָא, תִּנָּא**
 18 – שנינו בברייתא, **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵין מְאֻכְלִין אֶת הָעֲנִיִּים**
 19 **וְאֶת הָאֲכַסְנִיָּא דְּמָאֵי**, ובית הלל אומרים, מאכילין את העניים דמאי
 20 ואת האכסניא דמאי.

21 שנינו במשנה: האוכל פת מחטים של **מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן** לאחר **שֶׁנִּמְלָה**
 22 **מִמֶּנּוּ תְּרוּמָתוֹ** – 'תרומת מעשר' שהלוי הפריש ממעשרו כדי לתת
 23 לכהן, מצטרף האוכל לזימון. וסבורה הגמרא שמדובר שכבר ניטלה
 24 מהתבואה ה'תרומה גדולה', שכן יש להפרישה קודם נתינת המעשר
 25 ללוי, ולכן מקשה הגמרא, **פְּשִׁטָּא** שאוכל פת זו מצטרף לזימון שהרי

59 אין זה מספיק, שאם רק שינן המשניות כצורתן ולא שמש תלמידי
60 חכמים – ללמוד מהם דרכי התלמוד והסברא להבנת טעמי
61 המשניות, הרי זה עם הארץ. אמר רב הונא, הלכה פאחרים.
62 הגמרא מביאה אמורא שנהג להלכה כאחרים: רמי בר חמא, לא
63 אומין עליה דרב מנשיא בר תחליפא – לא רצה לצרפו כשלישי
64 לזימון, אף דתני רב מנשיא ספרא וספרי והלכתא, שהיה רמי בר
65 חמא סבור שלא שימש תלמידי חכמים, וסבר שהלכה כאחרים שאין
66 לצרפם. כי נח נפשיה דרמי בר חמא – כשמת, והיה זה בהיותו צעיר
67 בשנים, אמר רבא, לא נח נפשיה דרמי בר חמא – לא מת קודם
68 זמנו, אלא משום דלא אומין ארב מנשיא בר תחליפא.
69 מקשה הגמרא על דברי רבא: והתניא, אחרים אומרים, אפילו קרא
70 ושנה ולא שמש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ, והרי שרמי בר
71 חמא נהג כראוי ואין מקום שיענש עבור סיבה זו. מתרצת הגמרא:
72 שאני רב מנשיא בר תחליפא דמשמע להו לרבנן – שאכן היה
73 משמש תלמידי חכמים, ורמי בר חמא שנענש, הטעם, הוא דלא דק
74 אבתריה – לא בירר את טיבו ומעלתו של רב מנשיא.
75 לישנא אחרניא, שונה רב מנשיא וראוי לצרפו לזימון, כיון דשמע
76 שמעתתא מפומיהו דרבנן ונריום להו – שהיה שומע מפי החכמים
77 גם את טעמי המשניות וחזרו עליהם, ולכן הגם שלא ידע את דרכי
78 התלמוד והסברא כמותם, נצטרך מרבנן דמי – נחשב כתלמיד
79 חכם ומצטרף לזימון, ורמי בר חמא נענש על שלא בירר הדבר.
80 עוד שנינו במשנה: אבל פת מבל ומעשר וכו' אין מזמנין עליו, שאין
81 מזמנים על אכילת דבר איסור. מקשה הגמרא: מבל, פשיטא – הלא
82 איסור טבל ידוע לכל, ואין צורך להשמיע שאינו מצטרף לזימון.
83 מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרך התנא לומר דבריו אלא
84 במבל מבל מרבנן – בפת מדגן שחיוב תרומותיו ומעשרותיו הם
85 מדרבנן, והשמיענו התנא שאף על דבר שאיסורו מדרבנן אין מזמנים
86 עליו. ומבאר הגמרא: ה"כ דמי טבל מדרבנן, כגון דגן שצמח
87 בעציץ שאינו נקוב – שמלאוהו בעפר ולא עשו בו נקב ואין הצמח
88 יונק מן הקרקע.
89 עוד שנינו במשנה: אבל פת מתבואה של מעשר ראשון שלא ניטלה
90 תרומתו וכו' אין מזמנין עליו, וסבורה הגמרא דהיינו שלא ניטלה
91 'תרומת מעשר' שצריך הלוי להפריש ממנו, ולפיכך מקשה הגמרא:
92 פשיטא שאין מזמנין עליו, שהרי לפני ההפרשה הוא בכלל טבל,
93 וכבר שנינו שאכל טבל אין מזמנין עליו. מתרצת הגמרא: לא צריכא,
94 אלא כגון שהקדימו הלוי לכהן ונטל את המעשר ראשון ככרי –
95 לאחר המירוח שעל ידו נתייבה התבואה בתרומה גדולה, והבין
96 עדיין לא לקח את התרומה גדולה המגיעה לו, ולוי זה הפריש רק
97 את 'תרומת מעשר', וזה ששנינו 'שלא ניטלה תרומתו' היינו שלא
98 ניטלה 'תרומה גדולה' שבו שלכן המעשר בטבלו והאוכל ממנו אינו
99 מצטרף לזימון. והחידוש הוא, מהו דתימא – שמא תהא סבור לומר
100 בדאמר ליה [ששאל] רב פפא לנבי לעיל (א) על רבי אבהו,
101 מדוע דורש מהכתוב 'הרמותם ממנו מעשר מן המעשר' לפטור
102 מעשר ראשון מתרומה גדולה רק הקדימו 'בשבלים', שיפטור גם אם
103 הקדימו 'בכרי', קא משמע לן התנא שהנכון הוא פדשני ליה – כפי
104 שתירץ אביי לרב פפא, שיש פסוק אחר המלמד שמעשר ראשון חייב
105 בתרומה גדולה, ומסתבר שפסוק זה מדבר בהקדימו בכרי, שכבר
106 חלה חובת תרומה גדולה ושוב אינה פוקעת.
107 עוד שנינו במשנה: אבל חוץ לירושלים פת מחטים של מעשר שני
108 שלא נפדה, או שאכל פת של הקדש שלא נפדה וכו' אין מזמנין
109 עליו. מקשה הגמרא: פשיטא שאין מזמנין עליו, שהרי דין ידוע הוא
110 שבלא פדייה הם אסורים באכילה. מתרצת הגמרא: לא צריכא,
111 אלא כגון שנפדו ולא נפדו כהלכתא, והשמיענו התנא שפדיין
112 באופנים המבוארים להלן נחשב כפדיין שלא כהלכתו ולא יצאו
113 לחולין ולכן אין האוכלם מצטרף לזימון. ומבאר הגמרא: מעשר
114 שני שלא נפדה כהלכתו כיצד, כגון שפדאו על גבי אסימון – מטבע
115 שלא נחקק בו צורה, ורקמנא אמר בענין פדיין מעשר שני (דברים יד
116 ה) 'וצרת חקבך בידך', ודורשים דווקא על ידי כסף שיש (לו) עליו

1 ונאמר שם (יה כח-ט) 'מבל מעשרותיכם וגו' מכל מתנתיכם תרימו
2 את כל תרומת ה', ומשמעות הכתוב 'כל תרומת ה' למדנו שכל
3 צד תרומה השייך במעשר אף 'תרומה גדולה', אם לא הופרשה
4 משום שהקדימו הלוי לכהן בכרי, על הלוי להפרישה.
5 הוסיף רב פפא והקשה לאביי על תירוצו: אמנם פעמים שהלוי חייב
6 להפריש תרומה גדולה, אך ומה סברא ראיית לפרש את הפסוק
7 המחייב בתרומה גדולה בהקדימו בכרי ואת הפוסט כשהקדימו
8 בשבלים, אמור את ההיפך. השיב לו אביי: האי – בהקדימו בכרי,
9 אידנן – כבר נעשתה התבואה דגן וחל בה חובת נתינת תרומה
10 גדולה, ולכן מסתבר שעל אופן זה מדבר הכתוב המחייב את הלוי
11 להפרישה. ואילו האי – בהקדימו בשבלים, לא אידנן, והלוי נטל את
12 המעשר בטרם שחלה חובת תרומה גדולה, ולכן מסתבר שעל האופן
13 הזה מדבר הפסוק הפוסט את הלוי מהפרשתה.
14 שנינו במשנה: האוכל מחוץ לירושלים פת מחטים של מעשר שני
15 ופת של הקדש לאחר שנפדו מצטרף לזימון. מקשה הגמרא: פשיטא
16 שמצטרף, הרי לאחר שנפדו נעשו כחולין לכל דבר, וזו אכילת היתר.
17 מתרצת הגמרא: הקא במאי עסקינן, כגון שהבעלים עצמו פדאם,
18 אלא שנתן לפדיונם רק את הקדש ודמי ערכו של המעשר או
19 הקדש כפי שנמכר בשוק ולא נתן את החומש – ולא הוסיף על
20 הדמים עוד חמישית, שכן ההלכה שהאם הבעלים עצמו פודה, עליו
21 להוסיף חומש. והא קא משמע לן התנא, דאי הו'מש מעכב את
22 חלות הפדיון, והאוכל בלא נתינתו מצטרף.
23 עוד שנינו במשנה: השמש שאכל פת עם שני הסועדים שימש
24 לפניהם, מצטרף עמהם לזימון. מקשה הגמרא: פשיטא שמצטרף הרי
25 אכל שיעור הראוי לברכה אחרונה. מתרצת הגמרא: מהו דתימא –
26 שמא תהא סבור לומר, שמש לא קבע – אין לו קביעות בסעודה
27 שהרי אוכל מעומד והולך ובא באמצע אכילתו, ולכן אף שאכל כזית
28 אינו יכול להצטרף עמהם לזימון, קא משמע לן התנא, שמצטרף.
29 עוד שנינו במשנה: והבית – גר מאותם שבאו ממקום הנקרא כותא,
30 מזמנין עליו.
31 מקשה הגמרא: אמאי מזמנים עליו, הרי כיון שאינו מדקדק לקיים
32 את כל המצוות לא יהא אלא כסתם עם הארץ, ותניא, אין מזמנין
33 על עם הארץ. מתרצת הגמרא: אמאי אמר, אכן מדובר במשנה
34 בבית הבר – שידוע לנו שמדקדק לקיים המצוות כהלכתם. תירוצ
35 נוסף: רבא אמר, אפילו תימא שהמשנה מדברת בבית עם הארץ,
36 אין להקשות מהברייתא האוסרת לצרף עם הארץ לזימון, והטעם
37 כיון דהקא – ברייתא זו, בעם הארץ דרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר
38 עסקינן – מדובר בה באדם הנחשב לעם הארץ לפי שיטת חכמים
39 החולקים על רבי מאיר. דתניא (תוספתא ע"פ פ"ג א), איהו – מתי אדם
40 נחשב עם הארץ, מכל שאינו אוכל חולין – שאינו מוחזק אצלנו
41 שמקפיד לאכול מאכלי חולין כמתהרה, אלו דברי רבי מאיר.
42 וחכמים אומרים, אין זה עם הארץ, אלא כל שאינו מעשר פירותיו
43 ותבואותיו קראוי. ודווקא עם הארץ זה אין לצרפו לזימון, שהפת
44 שאכל אסורה משום טבל ואין מזמנים על אכילת דבר איסור, והני
45 בותאי עשורי מעשרי את מה שהם אוכלים כדחוי – כראוי, דבמאי
46 – שבכל מצוה דבתיב באורייתא מוהר והירי בה בלא שום קולא,
47 דאמר מר (גיט י), כל מצוה שהחזיקו בה בותים לקיימה, הרבה
48 מדקדקו בה לקיימה כהלכתה יותר ממה שסתם ישראל מדקדק
49 בה, וכיון שכן סתם כותי הגם שנחשב כעם הארץ לגבי שאר מצות,
50 מקפיד על המעשרות ואפשר לצרפו לזימון.
51 דעות נוספות מי הוא עם הארץ: תנו רבנן, איהו עם הארץ שדברו
52 בו חכמים בכל מקום. כל שאינו קורא קריאת שמע ערבית
53 ושתרית, כלומר שאינו יודע כלום, אבל יודע קורא אינו בגדר עם
54 הארץ, אלו דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר, כל שאינו מניח
55 תפילין. כן עזאי אומר, כל שאין לו – שלא הטיל ציצית כבגדו.
56 רבי נתן אומר, כל שאין מזוזה על פתחו – שלא קבע מזוזה בפתח
57 ביתו. רבי נתן בר יוסף אומר, כל שיש לו פנים ואינו מגדלם
58 לתלמוד תורה. אחרים אומרים, אפילו קרא מקרא ושנה משניות

45 **שְׂאֵנִי** - שונה שחרור זה שהיה לצורך מצוה. מקשה הגמרא: הרי
 46 **מִצְוַת הַבָּאָה בְּעֵבְרָה הִיא**, מה עדיפות יש לבטל מצוה האחת על
 47 פני חברתה. מתרצת הגמרא: **מִצְוַת דְּרָבִים שְׂאֵנִי**, ששחרורו לצורך
 48 זיכוי הרבים שיצאו ידי חובתם בקדושה, ומצוה של רבים עדיפה על
 49 של היחיד.
 50 ועוד אמר רבי יהושע בן לוי, לעולם ישבים אדם לבית הכנסת
 51 כדי שיוזבה וימנה עם עשרה מתפללים הראשונים, שאפילו מאה
 52 באים אחריו קבל עליו שכר כולם - של כל הבאים אחריו. מקשה
 53 הגמרא: שכר כולם סלקא דעתך - וכי עולה על דעתך שהוא מקבל
 54 את המגיע להם והם אינם מקבלים. מתרצת הגמרא: אללא אימא,
 55 נותנין לו שכר כנגד כולם, כלומר, ששכרו גדול משכרם.
 56 הגמרא דנה באפשרות נוספת להחשב כעשרה לזימון: אמר רב
 57 הוּנָא, תשעה אנשים וארין שיש בו ספר תורה, מצטרפין יחד
 58 כעשרה לזימון בהזכרת שם שמים, ולכל דבר שבקדושה. מקשה
 59 הגמרא: אמר ליה רב נחמן לרב הונא, וארין נבכרא הוא - וכי לאיש
 60 יחשב ששייך שיצטרף להשלים המנין. אללא אמר רב הונא, היו
 61 תשעה אנשים שנראין כעשרה - כאילו יש כאן עשרה הרי אלו
 62 מצטרפין. מבאר הגמרא כיצד נראים כעשרה: אמרי לה, כי
 63 מכנפי - שכאשר התשעה מכונסים, שמתוך שעומדים בקירוב זה
 64 לזה אין מנינים ניכר כל כך ונראים כעשרה. ואמרי לה, כי מבדרי -
 65 שכאשר מפוזרים אחד הנה ואחד הנה הם נראים יותר ממה שהם.
 66 הגמרא דנה באפשרות לזימון בשלשה: אמר רבי אמי, שנים ושבת
 67 - שאכלו סעודת שבת יחד, מצטרפין - נחשבים כשלושה ומזמנים.
 68 מקשה הגמרא: אמר ליה רב תחנן לרבי אמי, ושבת נבכרא הוא -
 69 וכי השבת נחשבת כאיש שתצטרף להיות כשלישי. אללא אמר רבי
 70 אמי, שני תלמידי חכמים המתדדין זה את זה פהלכתא, מצטרפין
 71 עם ההלכה להיות שלשה ומזמנים. מהו - הראה רב חסדא דרך
 72 רמיזה, דוגמא לשנים המתדדין זה את זה כגון אָנָּה וְרַב שֵׁשֶׁת. מהו
 73 רב ששת לציון דוגמא, כגון אָנָּה וְרַב חֲסֵדָא.
 74 האם מזמנים על קטן שהביא שתי שערות: אמר רבי יוחנן, קטן
 75 שעדיין לא מלאו לו שלש עשרה שנים ויום אחד, והוא פורת -
 76 שהקדימו וצמחו לו שתי שערות הידועות כסימן גדלות, מזמנין עליו.
 77 תניא נמי הכי, קטן שהביא - (שצמחו לו) שתי שערות הרי שבא
 78 לכלל גדלות ומזמנין עליו, וקטן שלא הביא שתי שערות אין
 79 מזמנין עליו, ומכל מקום, אין מדרקדקין בקטן ומזמנים עליו טרם
 80 שיהיו בו סימני גדלות. עד כאן דברי הברייתא. אלא שהיא מוקשה
 81 כפי שהגמרא שואלת, הא גופא קשיא - ברייתא זו מצד עצמה קשה
 82 היא, אמרת - (אמרה) בתחילה, הביא הקטן שתי שערות, אין - (כן)
 83 מזמנים עליו, ואם לא הביא שתי שערות לא מזמנים עליו, והרי
 84 צריך לדקדק בקטן אם הביא סימני גדלות, והדר תני - ואחר כך
 85 סותרת את דבריה ואומרת, אין מדרקדקין בקטן. אלא בהכרח
 86 שכוונת הברייתא להשמיענו, שניתן לזמן על 'קטן' שהביא שתי
 87 שערות אף שלא הגדיל מטעם אחר, לאתווי מאי - ואיזה קטן בא
 88 לרבות, לאו - האם לא

1 ו-שנחקק בו) צורה מתחלל המעשר ויוצא לחולין. הקדש שלא
 2 נפדה כהלכתו כיצד, כגון שחללו על גבי קרקע - תמורת קרקע ולא
 3 פדאו בכסף, ורחמנא אמר - והתורה אמרה בענין פודה מן ההקדש
 4 (ויקרא כו ט) 'נתן הכסף לגובר וקם לו' - ונעשה ההקדש הפדוי שלו.
 5 דווקא בכסף הוא מתחלל ולא בקרקע.
 6 עוד שנינו במשנה: והשמש שאכל עם שני המסובים ששימש אותם
 7 פחות מפרות, אין מזמנין עליו. מקשה הגמרא: פשיטא, מדוע
 8 שיצטרף הרי אכילה הפחותה מכזית אינה אכילה. מתרצת הגמרא:
 9 שאכן הלכה זו אין בה כל חידוש, אלא אידי - אגב דתנא ברישא
 10 שמצטרף באכילת פרות, והוצרך בסיפא לחזור על רוב המקרים
 11 שהזכיר ברישא, חזר ותנא בסיפא דין אכילתו בפחות מפרות.
 12 עוד שנינו במשנה: והנכרי, אין מזמנין עליו. מקשה הגמרא:
 13 פשיטא, הרי אינו חייב במצוות ולא שייך אצלו לא ברכת המזון ולא
 14 זימון. מתרצת הגמרא: הכא במאי עסקינן, כגו שפול לשם גירות
 15 ועדיין לא קבל לשם גירות, דאמר רבי זירא אמר רבי יוחנן (במות
 16 מ) 'לעולם אינו גר עד שימול ויטבול, וכמה - וכל זמן דלא קבל
 17 אף שכבר מל, עדיין נכרי הוא, ואף התנא שלנו סובר כך ולכן
 18 משמיענו שאין לזמן עליו.
 19 עוד שנינו במשנה: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן. הגמרא
 20 דנה בצירוף קטן ועבד לזימון בשלשה ובעשרה: אמר (רבי יוסי) [רב]
 21 אסי, אפילו קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו. שואלת הגמרא:
 22 והא תנן במשנתנו, נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם,
 23 וכיצד אמר רב אסי שניתן לזמן על המוטל בעריסה. מתרצת הגמרא:
 24 שרב אסי לא דיבר לענין צירוף לזימון של שלשה, אלא הוא דאמר
 25 כרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי, אף על פי שאמר
 26 קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו כשלישי בחברה לעשות
 27 זימון, אכל עושיין אותו סניף - (חבור) לעשרה - שאם היו תשעה
 28 גדולים שאכלו מצטרף אליהם הקטן לעשירי ולזמן בהזכרת שם
 29 שמים.
 30 ועוד אמר רבי יהושע בן לוי, תשעה ישראלים גדולים ועבד כנעני
 31 של ישראל, מצטרפין לזימון בהזכרת שם שמים ולכל דבר
 32 שבקדושה. מקשה הגמרא: מיתבי, מעשה ברבי אליעזר שנתכנס
 33 לבית הכנסת להתפלל ולא מצא שם עשרה, ושחרר רבי אליעזר
 34 את עבדו והשלימו - והשלים בו את המנין לעשרה, מדייקת הגמרא:
 35 שחרר אין - (כן), דווקא משום ששחרר את העבד צרפו למנין, ואילו
 36 לא שחרר אותו, לא היה ניתן לצרפו, וקשה על רבי יהושע בן לוי
 37 האומר שניתן לצרף עבד. דוחה הגמרא: במעשה ההוא תרי
 38 אצטריכו - היו חסרים למנין שני אנשים, ולפיכך שחרר חד וכך הרי
 39 תשעה ישראלים, ונפיק בחד - ויצא ידי עשירי בצירוף עבד אחד
 40 בלבד, וכדברי רבי יהושע בן לוי.
 41 הגמרא דנה כיצד הותר לרבי אליעזר לשחרר עבדו, ומקשה: והיכי
 42 עבדי הכי - האיך שחררו, והאמר רב יהודה (גיטין לח), כל המשחרר
 43 עבדו עובר בעשה, שנאמר בענין עבדים כנענים (ויקרא כה מו), 'לעולם
 44 בהם תעבדו', ואין רשות לשחררם. מתרצת הגמרא: לדרב מצוה